

Studentski dom „Evropa” – Európa Kollégium Egyetemista Központ, Újvidék

A KISKORÚ BŰNELKÖVETŐK RESZOCIALIZÁCIÓJA A JAVÍTÓINTÉZETI NEVELÉS SORÁN

Jogi műhely

Mentor:
Dr. Dudás Attila

Kollégista:
Bognár Emese
Újvidéki Egyetem
Jogtudományi Kar
Harmadik évfolyam

2024. február, Újvidék

Tartalomjegyzék :

1. BEVEZETŐ	3
2. ANYAGI JOGI HÁTTÉR	3
2.1. Korhatár	3
2.2. A kiskorú bűnelkövetőkkel szemben kiszabható szankciók	4
3. JAVÍTÓINTÉZETI NEVELÉS	6
3.1. Általánosságban a javítóintézeti nevelésről	6
3.2. Reszocializációs intézkedések	8
3.2.1. Munka	8
3.2.2. Oktatás	9
3.2.3. Közösségi és kulturális tevékenységek	10
3.2.4. Jutalmazási rendszer	10
5. A KÖZTÁRSASÁGI STATISZTIKAI HIVATAL EREDMÉNYEINEK ELEMZÉSE	11
5. ÖSSZEGZÉS	15
Felhasznált szakirodalom	16

1. BEVEZETŐ

Az elmúlt időszakban észrevehető a kiskorú bűnözés növekedésének tendenciája, mind a bűnelkövetők számának növekedésében, mind pedig az elkövetett bűncselekmények intenzitása kapcsán. Egyre gyakrabban merül fel a kérdés hogyan lehet hatékonyan kezelni és rehabilitálni a kiskorú elkövetőket, hogy az intézkedés után sikeresen vissza tudjanak illeszkedni a társadalomba. A kiskorúak reszocializációja kiemelten fontos, mivel ez segít megelőzni a visszaesést és támogatja a fiatalok sikeres újrakezdését. A reszocializációs programok és támogatások lehetővé teszik, hogy a fiatalok megtanuljanak pozitív döntéseket hozni, fejlesszék készségeiket és képességeiket, valamint megtalálják a helyüket a társadalomban. Ezáltal csökkenthető a bűnözési arány, növelhető a társadalmi integráció esélye és segíthet a fiataloknak építő, pozitív jövőt teremteni maguknak. A kiskorúak reszocializációja hozzájárul a társadalom egészének biztonságához és jólétéhez.

A javítóintézetek hagyományosan fontos szerepet töltenek be a kiskorú bűnelkövetők újranevelésében. Szakdolgozatom célja, hogy feltárja és bemutassa a javítóintézeti nevelés során alkalmazandó reszocializációs programokat, módszereket.

2. ANYAGI JOGI HÁTTÉR

2.1. Korhatár

A korhatár meghatározása kiemelten fontos a büntetőjogi szankció alkalmazása szempontjából. Szerbiában a büntethetőségi korhatárt a Fiatalkorú bűnelkövetőkről és büntetőjogi védelméről szóló törvény szabályozza.¹

Kiskorú bűnelkövetőnek számít az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésének pillanatában betöltötte 14. életévét, viszont a 18-at még nem. A szerb büntetőjogi szakirodalomban a kiskorú bűnelkövetőket két csoportra oszthatjuk : fiatalabb és idősebb kiskorú személyekre. Fiatalabb kiskorúnak minősül az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor betöltötte a tizennegyedik életévét, de még nem töltötte be a tizenhatodik életévét, míg az idősebb kiskorú az, aki az elkövetés időpontjában betöltötte a tizenhatodik életévét, viszont 18. életévét még nem. Ez a két csoport büntetőjogilag felelősségre vonható.

¹ A fiatalkorú bűnelkövetőkről és büntetőjogi védelméről szóló törvény, a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye [Službeni glasnik RS] 85/2005 (a továbbiakban: Fbbv.), 3. szak. 1-3. bek.

Felmerül a kérdés, hogy a 14. életévüknél fiatalabb bűnelkövetők felelősségre vonhatók-e. Ezeket a személyeket nem lehet büntetőjogilag felelősségre vonni, mivel náluk nem létezik a bűnösség (szándékos vagy gondatlan elkövetés), így maga a bűncselekmény sem.²

A 14. életévüket be nem töltött személyekkel szemben nem lehetséges büntetőjogi szankciót kiszabni, csak a családi kapcsolatokat szabályozó jogszabályok által előírt intézkedések alkalmazhatóak.³

2.2. A kiskorú bűnelkövetőkkel szemben kiszabható szankciók

A kiskorúak elleni büntetőeljárás sajátossága, hogy külön fel kell mérni a büntetőjogi vagy nevelőintézkedés célszerűségét, mert a fiatalok fejlődése és viselkedése jelentősen különbözik a felnőttekétől. A kiskorúak gyakran még nem rendelkeznek teljesen kifejtett értelmi és döntéshozó képességgel, ezért fontos figyelembe venni az életkorukból adódó sajátosságokat és szükségleteiket. A büntetőjogi vagy nevelőintézkedés célja a kiskorúak esetében nem csak a büntetés, hanem a nevelés, rehabilitáció és jó társadalmi példák elfogadásának serkentése. Kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy a bíróság az eljárás során figyelembe vegye a fiatalok fejlődési szakaszát, környezetüket, családi háttérüket és egyéb tényezőket, amelyek befolyásolhatják viselkedésüket és jövőbeli kilátásaikat. Ezenkívül elengedhetetlen az elkövetett bűncselekmény súlyosságának felmérése, valamint a Büntetőtörvénykönyvben⁴ előírányzott büntetési tételek figyelembe vétele.

Enyhébb bűncselekmények esetén többek között bírósági megrovás, fokozott szülői felügyelet, súlyosabb bűncselekmények esetén pedig fokozott gyámhatósági felügyelet, nevelőintézetbe való beutalás szabható ki. A kiskorúak büntető-végrehajtási intézetbe való beutalása csak a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén lehetséges, amennyiben azt a büntetőjogi felelősség mértéke indokolja, ahol amikor nem célszerű a nevelő- és javítóintézkedések kiszabása.⁵

A kiskorú bűnelkövetőkkel szemben kiszabható szankciók egyik alapvető fajtája a nevelési intézkedés, a börtönbüntetés és egyes biztosági intézkedések mellett.⁶ Ez a kategória

² A fiatalkorú bűnelkövetőkről és büntetőjogi védelméről szóló törvény 2. szakaszának 1. bekezdése

³ Stojanović, Zoran, "Krivično pravo - opšti deo", Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2020, 401.

⁴ Büntetőtörvényköny (Btk.), a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye [Službeni glasnik RS] 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019

⁵ Fbbv, 29. szak. 1. bek.

⁶ Stojanović, 403.

tovább osztható 3 alcsoportra : nevelési figyelmeztető és útmutatási intézkedések, fokozott felügyeleti intézkedések és intézményi nevelési intézkedések.⁷

A figyelmeztető és útmutatási intézkedéseket a bíróság olyan esetekben szabja ki, amikor azok elegendőnek bizonyulnak a kiskorú személy viselkedésének és magatartásának befolyására. Ebbe a csoportba sorolhatóak a bírósági megrovás és a speciális kötelezettségek. Előbbi olyan esetekben kerül kiszabásra, ha az elkövető bűncselekményhez való hozzáállásából és magatartásából arra lehet következtetni, hogy elegendőnek fog bizonyulni a megrovás. Ez a legenyhébb nevelési intézkedés.⁸ Utóbbi olyan kötelezettséget foglal magába, amelyek közül a bíróság egyet vagy többet is kiszabhat az elkövetővel szemben. Ide tartozik többek között a károsulttól való bocsánatkérés, a saját lehetőségeihez igazodó kártérítés, a különböző önkéntes szervezetek munkájában való részvétel. Ezen kötelezettségek nagy része legfeljebb egy évre szabható ki, mely alatt a bíróság felcserélheti vagy megszüntetheti őket.⁹

A szerb jogrendszer négy fokozott felügyeleti intézkedést ír elő, attól függően ki köteles a fokozott felügyeletet biztosítani : szülők által, másik családban, gyámhatóság által és kiskorúak nevelésére, oktatására létrehozott intézményben történő nappali ellátással. Amennyiben a bíróság úgy ítéli meg, hogy az intézkedés sikeréhez hozzájárul, a fokozott felügyelet mellé speciális kötelezettségeket is kiszabhat a kiskorúnak. A felügyelet időtartamának alsó határa hat hónap és legfeljebb két évig tarthat.¹⁰

Kutatásom szempontjából a nevelési intézkedések közül a harmadik csoport a legfontosabb, vagyis az intézményi nevelési intézkedések. Akárcsak az előbbieknél, ezt a kategóriát is tovább lehet csoportosítani alfajtákra, mégpedig : oktatási intézménybe való beutalás, javítóintézeti nevelés és ideiglenes kényszergyógykezelés.¹¹

Ezen szankciókat olyan kiskorú bűnelkövetőkkel szemben szabhatja ki a bíróság, akiknél tartósabb nevelési intézkedéseket kell alkalmazni, korábbi környezetüktől teljesen elzárva.¹² Az intézményi kezelés elsődleges célja a súlyos magatartási problémákkal küzdő fiatalok viselkedésének és társadalmi készségeinek fejlesztése, akik nevelésére az iskolai vagy közösségi környezetük nem alkalmas. Ennek érdekében általában széleskörű terápiás és

⁷ Fbbv, 11.szak.

⁸ Stojanović, p. 407.

⁹ Ibid (Stojanović), p. 408

¹⁰ Ibid, p. 409.

¹¹ Ibid, p. 410.

¹² Fbbv, 11. szak. 4. bek.

oktatási programokat alkalmaznak, melyek kiindulópontot nyújtanak a pozitív irányba történő fejlődéshez.

Az oktatási intézménybe való beutalást a bíróság olyan kiskorú bűnelkövetőkkel szemben alkalmazhatja, akiknek folyamatos felügyeletre van szükségük hivatásos nevelők részéről, eddigi környezetüktől elzárva. Ebben az intézményben a kiskorú legkevesebb hat hónapig, legfeljebb két évig tartózkodhat, azzal a feltétellel, hogy a bíróság hat hónapos időintervallumokban felülvizsgálja a további ott-tartózkodás célszerűségét.¹³

Az ideiglenes kényszergyógykezelés olyan kiskorúaknál alkalmazandó, kiknek testi és szellemi fejlődéséből kifolyólag nem szabható ki intézményi kezelés vagy javítóintézeti nevelés. Ez az intézkedés a kötelező pszichiátriai kezelés vagy alkoholfüggőségben szenvedők kényszergyógyítása helyét szabható ki, amennyiben biztosítható a fiatalok ott-tartózkodása, illetve kezelése és ha ez célszerűbb a fiatalok gyógyulása érdekében. A nevelési intézkedés minimális időtartama nem definiált, a kiskorú addig marad az intézetben ameddig ez szükséges a sikeres gyógyulás céljából, ám 21. életévének betöltésekor át lesz helyezve abba az intézménybe, ahol kényszergyógykezelési biztonsági intézkedés kerül végrehajtásra.¹⁴

3. JAVÍTÓINTÉZETI NEVELÉS

3.1. Általánosságban a javítóintézeti nevelésről

A javítóintézeti nevelés szükségessége több tényezőre vezethető vissza, melyek közül kiemelném a súlyos viselkedési problémák kezelését. Ez az intézkedés lehet néha az egyetlen hatékony megoldás a kiskorú bűnelkövető viselkedésének javítására, mivel ott megkapják azt a mértékű segítségnyújtást és támogatást, amire szükségük van a magatartási problémáik kezeléséhez és pozitív döntéshozó képességük kialakításához, ami majd pozitív változásokhoz fog vezetni életük során.

A bíróság azokban az esetekben fogja elrendelni a javítóintézeti nevelést, amikor a fiatal számára elengedhetetlen a korábbi környezetétől való teljes elszakadás fokozott felügyelettel és specifikus nevelési programokkal párhuzamosan.¹⁵

¹³ Fbbv, 20. szak. 1-2.bek.

¹⁴ Fbbv, 21. szak. 1-4.bek.

¹⁵ Az Fbbv módosítására és kiegészítésére vonatkozó törvénytervezet, 21. szak. 1. bek.

(<https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/190721/190721-vest13.html>) , megtekintés időpontja : 2024.04.15.

„Az intézetben folyó nevelés célja a fiatalok társadalmi beilleszkedésének elősegítése, iskolázottsága, szakmai képzettsége fejlesztése, az alapvető erkölcsi normák elfogadtatása.”¹⁶ Ez a legszigorúbb nevelési intézkedés, amely sok hasonlóságot mutat a kiskorúak büntető-végrehajtási intézetbe való beutalásával. A lényegi különbség az anyagi jogi meghatározásban rejlik, ugyanis a javítóintézeti nevelés nevelési intézkedésnek számít, míg a másik büntetésnek.

Mielőtt a bíróság javítóintézeti nevelés alkalmazása mellett dönt, különös gondossággal kell vizsgálnia a kiskorú bűnelkövető személyi körülményeit, az elkövetett bűncselekmény súlyosságát, valamint az esetlegesen előzőleg kiszabott büntetőjogi vagy szabálysértési bírságokat.¹⁷ Az elkövető a javítóintézetben legalább hat hónapig, legfeljebb négy évig tartózkodhat, azzal a kikötéssel, hogy a bíróság hat hónapos időintervallumokban felülvizsgálja az intézkedés célszerűségét. Amennyiben a vizsgálat során olyan releváns tényezők jelenlétét állapítja meg, melyek indokolják a javítóintézeti nevelés megszüntetését, felfüggesztheti vagy helyettesítheti más nevelési intézkedéssel.¹⁸

A kiskorúak jogai, kötelezettségei, a reszocializációs eszközök, a feléjük irányuló bánásmód a „A javítóintézetek házirendjével”¹⁹ van meghatározva. A javítóintézeti nevelés alatt álló kiskorúakat különböző jogok illetik meg, illetve kötelezettségek terhelik az intézet falain belül. Annak érdekében, hogy teljeskörűen érvényesíthesse jogait, érkezése alkalmával lehetősége van megismerkedni a házirend tartalmával, olyan nyelven amit ért és beszél.²⁰ Az intézet falain belül a termek a hatékonyabb munkafolyamat céljából 5 különböző részlegre vannak felosztva : befogadó osztály (ahol a kiskorúak fogadása történik), általános osztály (ahol az általános program kerül végrehajtásra), intenzív osztály (ahol az intenzív program valósul meg), elbocsátási osztály, valamint a női osztály.²¹

Az intézetbe bekerülő kiskorú számára kiemelten fontos az életkorához, szellemi fejlettségéhez, természetéhez igazodó reszocializációs program részletes és precíz kidolgozása. Mindegyikükkel külön kell foglalkozni és külön tervet kell készíteni bekerülésük alkalmával. El kell dönteni mely programban és oktatási csoportban fognak részt venni, melynek során

¹⁶ Rajzinger, 7.3.

¹⁷ Az Fbbv módosítására és kiegészítésére vonatkozó törvénytervezet, 21. szak. 2. bek. (<https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/190721/190721-vest13.html>) , megtekintés időpontja : 2024.04.15.

¹⁸ Fbbv, 21. szak. 3. bek.

¹⁹ „A javítóintézetek házirendje” (a továbbiakban : JH.) , a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye [Službeni glasnik RS] 71/2006,

²⁰ JH, 2. szak.

²¹ JH, 4. szak.

döntő jelentőséggel bír magatartásuk és az elkövetett bűncselekmény természete. A besorolásról szóló döntést az intézet igazgatója hozza meg, a program besorolásával és végrehajtásának nyomon követésével foglalkozó szakértői csoport javaslatára. Ezt a csoportot az igazgató hozza létre és hat szakértőből áll, akik különböző területeken tevékenykednek : egy-egy képviselő a befogadó osztályról, az oktatási szolgálattól, a képzési és foglalkoztatási szolgálattól, az iskolából, a biztonsági szolgálattól, valamint a csoport részét alkotja a nevelőcsoport nevelője.²²

Az intézeti élet első állomása a befogadó osztály. A kiskorú bekerülésének napjától számítva legfeljebb 30 napot tölthet itt. Ez egy kezdeti stádiumot jelképez, a fő hangsúly eddigi viselkedésének tanulmányozásán és a személyéhez illő program javaslatának kidolgozásán van. Ebben a szakaszban is már szakértők foglalkoznak a kiskorúval, pontosabban egy pszichológus, egy pedagógus és egy szociális munkás.²³

3.2. Reszocializációs intézkedések

3.2.1. Munka

Az első reszocializációs intézkedés a munka. A munka egyaránt jelent jogot és kötelezettséget az intézménylakó részére. A munkavégzés célja a kiskorú munkaképességének, munkavégzési szokásainak, szakmai ismereteinek megszerzése, gyarapítása, valamint nem utolsósorban a jövedelemszerzés, amit félretehet az intézmény utáni élethez való boldogulásra vagy saját igényei kielégítésére. A Szerb Köztársaság alkotmányának 66. cikke kimondja, hogy a 18. életévüket be nem töltő személyek nem végezhetnek egészségükre vagy erkölcsükre káros munkát.²⁴ Ezt a szabályozást természetesen az intézményen belül is tiszteletben kell tartani. A kiskorúak a munkavégzést az intézmény falain belül, az intézmény műhelyeiben vagy intézményen kívül, az adott Helyi közösség területén végzik.²⁵ Mivel az oktatás jelentősége megkérdőjelezhetetlen, a munkavégzés nem mehet ennek kárára. Azon személyeknek, akik kötelező oktatás mellett vállaltak munkát korlátozva van a napi munkaidejük 4 órára, míg akik nem részesülnek oktatásban legfeljebb 7 órát dolgozhatnak naponta.²⁶

²² JH, 5. szak.

²³ JH, 13. szak. 1-4. bek.

²⁴ A Szerb Köztársaság Alkotmánya, a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye [Službeni glasnik RS] 98/2006, 115/2021, 66. cikk

²⁵ JH, 33. szak. 4. bek.

²⁶ JH, 33. szak. 5. bek.

A biztonságos munka, valamint a személyiségfejlődés érdekében a kiskorúaknak lehetősége, sőt kötelessége van részt venni különböző szakmai képzéseken, melyek végzése során biztosítva vannak számukra a szükséges védőeszközök, védőfelszerelések. Oktató felügyelete alatt kötelesek végezni a rájuk bízott feladatokat, amik hozzájárulnak az intézetből való kikerülés utáni könnyebb elhelyezkedéshez és munkavállaláshoz. Az elvégzett munkáért a intézménylakó munkadíjra jogosult, melynek havi összege nem lehet kevesebb a Szerb Köztársaságban éppen érvényes munkadíj 20%-nál.²⁷

3.2.2. Oktatás

A munka mellett léteznek még egyéb programok a javítóintézeti nevelés keretein belül, melyek nagy mértékben hozzájárulnak a kiskorú bűnelkövető reszocializációjához. Ezek között kiemelkedő szerepet tölt be az oktatás, valamint a szakmai képzés, melyről az előzőekben esett szó. Az oktatás több szempontból is kiemelkedő jelentőséggel bír : lehetőséget ad a személyiség-fejlődésre, az oktatás által biztosított esélyegyenlőség elősegítheti a fiatalok jobb jövőbeli kilátásait, lehetőséget biztosít az intézménylakóknak, hogy sikereket érjenek el és pozitív visszajelzéseket kapjanak, ami segíthet az önértékelésük megerősítésében és motivációjuk fenntartásában. Az oktatás révén új célokat és érdeklődési területeket fedezhetnek fel, amelyek segíthetik őket a pozitív irányba történő fejlődésben.

Az intézmény keretein belül az általános- és középiskolai oktatás biztosított. Azon személyek, akik még nem fejezték be általános iskolai tanulmányaikat kötelesek beiratkozni a abba az évfolyamba, ahol az intézeten kívül megszakadtak. Ha az intézmény keretein belül nincs olyan jellegű szakképzés, ami a kiskorú érdeklődési körébe esik, az igazgató beleegyezésével lehetőség nyílik intézményi kereteken kívüli oktatásra, amennyiben ez nem hátráltatja és akadályozza a nevelési intézkedés végrehajtását.²⁸

A kötelező általános- és középiskolai oktatás mellett más edukatív jellegű események is megszervezésre kerülnek : előadások, kurzusok, képzések, amelyek illeszkednek a kiskorúak érdeklődési köréhez és lehetőséget biztosítanak számukra a munkaerő-piacon való könnyebb elhelyezkedéshez a javítóintézetből való kikerülés után.²⁹

²⁷ JH, 35. szak. 1. bek.

²⁸ JH, 51. szak. 1-3.bek.

²⁹ JH, 51. szak. 4.bek.

A hatékonyabb munka érdekében a kiskorúakat érdeklődési körüktől, készségeiktől függően különböző oktatási csoportokba osztják szét. Amennyiben igényt tart rá több csoportba is besorolható, azzal a feltétellel, hogy ez nem mehet az oktatás és az egyéni program végrehajtásának kárára.³⁰ A javítóintézeti nevelés lejárta után oklevél lesz kiállítva a kiskorú számára a megszerzett végzettségről, amelyből nem lehet nyilvánvaló, hogy az iskolai végzettséget, szakképesítést a nevelési intézkedés végrehajtása során szerezte.³¹

3.2.3. Közösségi és kulturális tevékenységek

Az említett reszocializációs intézkedések mellett a javítóintézetben a bentlakók számára lehetőség nyílik egyéb közösségi és kulturális tevékenységekben részt venni. Ezek közé tartoznak az intézeti könyvtár által szervezett események, a rádió- és televízióhasználat, színházi előadások megtekintése. A kiskorúak megfelelő testi és lelki fejlődése érdekében sportolási lehetőségek is adódnak az intézmény falain belül. Mindezen aktivitások anyagi hátterét az intézet biztosítja, saját lehetőségeihez mérten.³²

A közösségi és kulturális tevékenységekben való részvétel több okból is jelentős a kiskorú bűnelkövető számára. Elsősorban hozzájárul társas készségeik fejlesztéséhez, például a kommunikáció, az együttműködés és az empátia terén, ezáltal segíthet nekik a konfliktuskezelésben és a pozitív kapcsolatok kialakításában. A javítóintézeti nevelés során kiemelten fontos, hogy a bentlakók építő jellegű aktivitásokkal töltsék szabadidejüket, eltántorítva őket a jövőbeli törvényszegéstől és a káros, önpusztító viselkedéstől. Szakdolgozatom témája szempontjából is kiemelten fontos az ilyen jellegű eseményeken való részvétel, ugyanis segíthet a kiskorúaknak a társadalomba való beilleszkedésben és az általános viselkedési normákhoz való alkalmazkodásban, ami hozzájárul a javítóintézetből való kikerülés utáni reintegrációs folyamathoz.

³⁰ JH, 52. szak. 1-2.bek.

³¹ JH, 54. szak. 1.bek.

³² JH, 55.szak. 1-4. bek.

3.2.4. Jutalmazási rendszer

Annak érdekében, hogy a motivációjuk ne csökkenjen az idők folyamán, az intézeten belül egy külön jutalmazási rendszer lett kialakítva. A jó magatartású, munkavégzésre elkötelezett, kiemelkedő teljesítményt nyújtó kiskorú számára az intézményvezető különböző kedvezményeket ítélhet meg. Ezen kedvezmények száma tizenöt, amelyekben önállóan vagy együttesen is részesülhet a bentlakó. Ide tartoznak többek között a látogatások számának növelése, különböző kulturális és sportrendezvényeken való részvétel, egynapos kirándulások.

33

Ezek a kedvezmények és jutalmak rendkívül fontosak lehetnek a kiskorú bűnelkövetők reszocializációjában a javítóintézeti nevelés során. Egyrészt ösztönző hatással lehetnek a bentlakóra, hogy jó magatartást tanúsítson és előrelépéseket érjen el a reszocializációjában. Ha azt látják, hogy pozitív cselekedeteikért jutalmat kaphatnak, motiváltabbak lesznek a kívánt viselkedési mintázat eléréséhez. Másrészt ezen kedvezmények segíthetnek az intézeti élet utáni reintegrációhoz, ugyanis ha megtapasztalják a viselkedésük és a jutalom közötti összeköttetést eltántorodnak a rossz magatartástól, amiért csak büntetés jár, ezáltal sikerebben beilleszkedhetnek a társadalomba a javítóintézetből való kikerülés után.

5. A KÖZTÁRSASÁGI STATISZTIKAI HIVATAL EREDMÉNYEINEK ELEMZÉSE

A Köztársasági Statisztikai Hivatal (Republički zavod za statistiku Srbije) minden évben adatgyűjtést végez a kiskorú személyek bűnözésének területén, a bűncselekmények fajtájától, a kiskorú életkorától, nemétől, családi helyzetétől, iskolázottságától és egyéb releváns kritériumoktól függően.³⁴ Kutatásom során a 2022. évi statisztikai eredményeket használtam fel, mely adatok egy tíz éves áttekintést adnak 2013-tól 2022-ig.

Hipotézisem, hogy a reszocializációs programok nagy jelentőséggel bírnak a kiskorú bűnözők számának csökkenésében, mivel az ilyen programok célja eleve olyan készségek kialakítása, amelyek segítik a kiskorú bűnelkövetőket a pozitív életvezetésben és a társadalomba való sikeres beilleszkedésben. Lehetőségük nyílik egy új, pozitív énkép, valamint

³³ JH, 62. szak.

³⁴ A Köztársasági Statisztikai Hivatal 2022. évi jelentése, 5. oldal

egy megújult értékrend kialakítására, amely összhangban van a társadalomban elfogadott normákkal és erkölcsi értékrendekkel. Ezáltal csökken az esélye, hogy a jövőben ismét bűncselekményt kövessenek el.

Első lépésben megvizsgáltam a 2013-tól 2022-ig elkövetett bűncselekmények csoportosítását a bűncselekmények csoportja szerint. A Szerb Büntetőtörvénykönyv³⁵ a védett jogi tárgy alapján 23 fajtra csoportosítja a bűncselekményeket. A hivatal 8 főbb csoportot hangsúlyozott ki, melyeknél kiskorú személyek jelentkeznek elkövetőként, míg a maradék 15-öt az „Egyéb bűncselekmények” kategóriába sorolta. Ennek felosztása az 1. ábrán látható. A szélső bal oldali oszlopban a védett jogi tárgy található, amely alapján lettek csoportosítva a bűncselekmények a Btk. alapján.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Össz bűncselekmények száma	2648	2034	1926	2032	1633	1548	1676	1239	1383	1213
élet és test	282	184	197	205	185	174	172	151	181	178
állampolgári jogok	25	38	29	51	52	45	51	52	45	53
nemi szabadság	33	48	12	29	23	31	37	17	25	18
tulajdon	1607	1203	1143	1172	887	743	763	543	635	506
gazdaság	5	2	9	8	11	9	9	6	2	3
emberi egészség	145	141	156	142	156	254	298	259	229	211
közlekedésbiztonság	82	33	29	23	27	20	24	15	32	31
közürend	367	295	263	285	197	179	196	128	141	153
egyéb bűncselekmények	102	90	88	117	95	93	126	68	93	60

(1.ábra, a Köztársasági Statisztikai Hivatal adatai)³⁶

A bemutatott ábrán láthatjuk, hogy 2013-hoz képest a bűncselekmény-csoportok nagy részében csökkenő tendenciát mutat a kiskorú bűnelkövetők száma. Dolgozatom szempontjából a kiszabott szankciók a legfontosabbak, így összehasonlítottam a 2013. évi

³⁵ Büntetőtörvénykönyv (Btk.), a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye [Službeni glasnik RS] 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019

³⁶ Bilten - Maloletni učinici krivičnih dela u Republici Srbiji, Republički zavod za statistiku, 2022, p. 51

statisztikai jelentést³⁷ a 2022. évvel. Amint a csatolt ábrán is látható (2.ábra) , a kiszabott börtönbüntetések száma elenyésző, ugyanis ez a szankció csak a legsúlyosabb esetekben kerül kiszabásra. 2013-ban 8 kiskorú személlyel szemben szabtak ki börtönbüntetést, míg ez a szám 2022-re 50%-kal csökkent, vagyis négy kiskorú bűnelkövető lett börtönbüntetés letöltésére ítélve. Ebből az 50%-os csökkenésből is láthatjuk a reszocializációs programok jelentőségét. A fiatalok a bűncselekmény elkövetésének pillanatában gyakran még fejletlen értékrenddel rendelkeznek, ezért a börtön nem csak büntetés, hanem lehetőség is hibáik javítására és pozitív viselkedési minták kialakítására. A jó reszocializációs programok révén a kiskorúakat megtanítták arra, hogy az életük során megtapasztalt nehézségek és traumák kezelésére más módszereket használjanak, ami hozzájárulhat a további bűnözés megelőzéséhez.

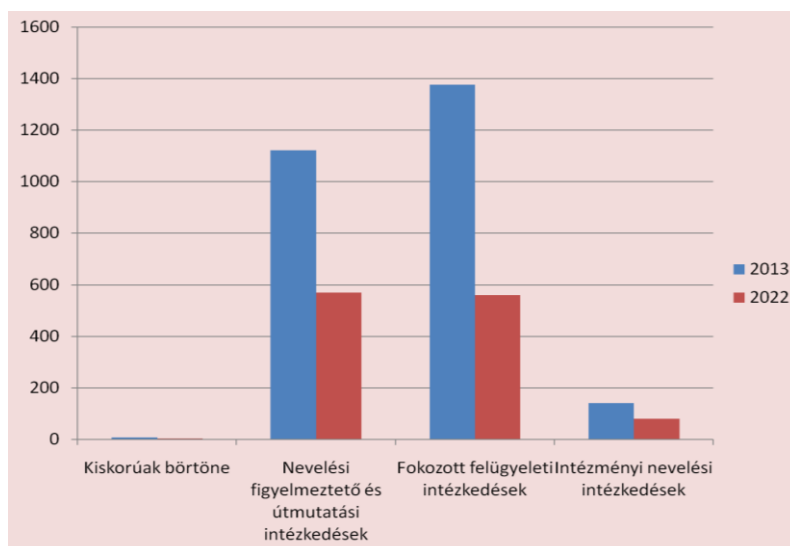
A nevelési figyelmeztető és útmutatási intézkedések száma jelentős, mivel ahogyan már korábban említettem, ez a legenyhébb nevelési intézkedés. Olyan esetekben kerül kiszabásra, ha az elkövető bűncselekményhez való hozzáállásából és magatartásából arra lehet következtetni, hogy elegendőnek fog bizonyulni a megrovás. Ezen kiszabott szankciók száma 2013-ban elérte az 1122-t, míg 2022-re 570-re redukálódott, ami 49,2%-os csökkenést jelent.

A fokozott felügyeleti intézkedések voltak a kiskorú bűnelkövetőkkel szemben leggyakrabban kiszabott szankciók 2013-ban, számuk ugyanis elérte az 1377-et. A legdrasztikusabb változás az idők folyamán éppen ennél a nevelési intézkedésnél látható, ugyanis közel 60%-kal csökkent számuk 2022-re, pontosabb 559 ilyen intézkedést rendeltek el.

Hipotézisem alátámasztásaként kiemelném az intézményi nevelési intézkedések számának csökkenését, ugyanis míg számuk 2013-ban elérte a 141-et, ez 2022-re 80-ra redukálódott, ami 43,26%-os csökkenést jelent.

Az említett eredmények grafikus ábrázolása az alábbi ábrán látható (2.ábra) :

³⁷ STATISTICAL YEARBOOK OF THE REPUBLIC OF SERBIA, Statistical office of the Republic of Serbia, 2014, p. 408

(2.ábra)³⁸

A Statisztikai hivatal az adatgyűjtés során különbséget tett a fiatalabb és az idősebb kiskorú személyek között. Míg 2013-ban 64 fiatalabb kiskorú személlyel szemben lett intézményi nevelési intézkedés kiszabva, ez a szám 2022-re 43-ra csökkent. Az idősebb kiskorú bűnelkövetők számának változásában is hasonló tendenciát fedezhetünk fel, ugyanis míg 11 évvel ezelőtt 77 személlyel szemben lett kiszabva ez az intézkedés, 2022-re több mint 50%-kal csökkent, pontosabban 37 idősebb kiskorúval szemben szabtak ki intézményi nevelési intézkedést.

³⁸ Bilten - Maloletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, Republički zavod za statistiku, 2022, p. 49

5. ÖSSZEGZÉS

A modern társadalomban a fiatalkori bűnözés az igazságszolgáltatási rendszer egyik égető problémája, amely egyedi bánásmódot követel az elkövetőkkel szemben. Értelmi és döntéshozó képességük még fejlődésben van, így nem mindig tudják felmérni tetteik következményét, vagy társadalmilag elfogadható döntést hozni egy-egy helyzetben. Különös figyelmet kell tanusítani korukra a büntetőjogi szankció alkalmazása során, ugyanis a szigorú büntetés helyett a reszocializáción, az oktatáson és a személyiségfejlődésen van a hangsúly.

A javítóintézeti nevelés elsődleges célja a reszocializáció, az intézkedés letöltése utáni életre való felkészítés, olyan pozitív viselkedési példák elsajátítása, melyek arra sarkallják a kiskorú bűnelkövetőket, hogy a jövőben ne kövessenek el törvénszegést és ne váljanak visszaeső bűnözővé. Ebben az életszakaszban elengedhetetlen számukra a megfelelő támogatás és segítségnyújtás, melyet a javítóintézet falain belül megkaphatnak. Különböző szakemberek foglalkoznak a bentlakókkal annak érdekében, hogy az intézetből való kikerülés után egy jobb életmódot követhessenek, az intézetben elsajátított tudással munkába állhassanak és pozitív jövőt építhessenek maguknak, a törvény megszegése nélkül.

Ahogy a Köztársasági Statisztikai Hivatal adatai is bizonyítják, az elmúlt évtized során csökkent a kiskorú bűnelkövetők száma a 2013-as számokhoz képest, és valóban jelentős különbségeket észlelhetünk. E változás egyik eszköze meglátásom szerint a megfelelő reszocializációs programok alkalmazása is, mivel ha a fiatalok fel vannak készítve az intézet utáni életre, minőségi oktatásban és szakképzésben részesülnek, sokkal kisebb lesz annak az esélye, hogy újboli törvénszegést követnének el. Kapnak egy új esélyt, egy fejlettebb személyiséget, amely ugródeszkaként szolgálhat számukra egy új élet kiépítéséhez.

Felhasznált szakirodalom

Bilten - Maloletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji, Republički zavod za statistiku, 2022

Bošković, Milo, “Kriminološki leksikon”, Matica srpska, Novi Sad, 1999

Bozić, Milan, “Iskustva u radu sa malim grupama u Kazneno-popravnem zavodu za maloletnike”, Valjevo, 2004

Igrački, Jasmina, “Efekti zatvora u resocijalizaciji osuđenika”, Institut za kriminološka i socijološka istraživanja, Beograd, 2020

Škulić, Milan, “Delikvencija dece i maloletnika (krivično-procesni i kriminalistički aspekti)”, Pravni fakultet u Beogradu, 1998

STATISTICAL YEARBOOK OF THE REPUBLIC OF SERBIA, Statistical office of the Republic of Serbia, 2014

Stojanović, Zoran, “Krivično pravo - opšti deo”, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 2020

Jogforrások

A fiatalokú bűnelkövetőkről és büntetőjogi védelméről szóló törvény, a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlőnye [Službeni glasnik RS] 85/2005

A Szerb Köztársaság Alkotmánya, a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlőnye [Službeni glasnik RS] 98/2006, 115/2021

Az Fbbv módosítására és kiegészítésére vonatkozó törvénytervezet, (<https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/190721/190721-vest13.html>) , megtekintés időpontja : 2024.04.15

“A javítóintézetek házirendje” , a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlőnye [Službeni glasnik RS] 71/2006

Büntetőtörvényköny (Btk.), a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlőnye [Službeni glasnik RS] 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019